

SIVIILIPALVELUS

SIVIILIPALVELUKSEEN SISÄLTYVÄN KOULUTUSJAKSON UUDISTAMISTA
VALMISTELEVAN TYÖRYHMÄN MUISTIO
5.2. – 31.10.2007

Työministeriölle

Työministeriö asetti 1.2.2007 työryhmän, jonka tehtävänä oli suunnitella siviilipalvelukseen sisältyvän koulutusjakson sisältö ja laatia koulutusjakson runko siten, että se vastaisi ehdotetun siviilipalveluslain asettamia vaatimuksia. Edellä todetun lisäksi työryhmän tehtävänä oli suunnitella siviilipalvelukseen sisällytettävän kertauskoulutusjakson sisältö.

Työryhmän puheenjohtajaksi nimettiin ylitarkastaja Inka Douglas työministeriöstä ja muiksi jäseniksi hallitusneuvos Matti Piispanen puolustusministeriöstä, komentajakapteeni Kai Suvanto pääesikunnasta, ylitarkastaja Mirva Kahlos sisäasiainministeriöstä, ylitarkastaja Rainer Lahti ympäristöministeriöstä, johtaja Tiina Koivuniemi Lapinjärven koulutuskeskuksesta, koulutusvastaava Markku Lautamäki Lapinjärven koulutuskeskuksesta, palokuntajohtaja Petri Jaatinen Suomen Pelastusalan Keskusjärjestöstä, Simo Hellsten Aseistakieltäytyjäliitosta sekä suojelujohtaja Jari Luukko WWF Suomesta. Työryhmän sihteeriksi nimettiin suunnittelija Eeva Kiikkala työministeriöstä.

Työryhmän työskentelyajan määräpäiväksi asetettiin 31.10.2007.

Työryhmä on kokoontunut 11 kertaa.

Saatuaan työnsä valmiiksi työryhmä luovuttaa muistionsa kunnioittavasti työministeriölle.

Helsingissä 1 päivänä marraskuuta 2007

Inka Douglas

Matti Piispanen

Kai Suvanto

Mirva Kahlos

Rainer Lahti

Tiina Koivuniemi

Markku Lautamäki

Petri Jaatinen

Simo Hellsten

Jari Luukko

Eeva Kiikkala

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	6
2. NYKYTILA	7
2.1 LAINSÄÄDÄNTÖ JA KÄYTÄNTÖ	7
2.4 NYKYTILAN ARVIOINTI	9
3. SIVIILIPALVELUSLAIN KOKONAISUUDISTUS	9
3.1 VALMISTELUVAIHEET	9
3.2 ESITYKSEN KESKEINEN SISÄLTÖ SIVIILIPALVELUKSEN SISÄLLÖLLISEN UUDISTAMISEN NÄKÖKULMASTA	10
4. YHTEISKUNNAN ELINTÄRKEIDEN TOIMINTOJEN TURVAAMISEN STRATEGIA	11
5. TYÖRYHMÄN ESITYKSET	12
5.1 TYÖRYHMÄN TYÖSKENTELYN LÄHTÖKOHDAT	12
5.2 TYÖRYHMÄN ESITYS PERUSKOULUTUSJAKSON RAKENTEEKSI JA SISÄLLÖKSI	13
5.3 TYÖRYHMÄN MUUT ESITYKSET	17
6. TYÖRYHMÄN ESITYKSEN VAIKUTUKSET	20
LIITE: <u>OPETUSSUUNNITELMA</u>	21

1. JOHDANTO

Siviilipalveluslain kokonaisuudistusta valmisteltaessa kiinnitettiin huomiota siviilipalveluksen koulutusjakson sisältöön ja sen uudistamistarpeeseen. Työministeriön asettama siviilipalveluksen koulutusjakson uudistamista valmisteleva työryhmä aloitti työskentelynsä perehtymällä ehdotetun siviilipalveluslain asettamiin reunaehtoihin ja yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen strategiaan. Työryhmän työskentelykulttuuri oli avoin ja keskustelevalta, mikä on mahdollistanut useiden näkökulmien esiintuomisen ja asian perusteellisen käsittelyn.

Työryhmä vieraili Lapinjärven koulutuskeskuksessa, jossa koulutuskeskuksen henkilökunta esitteli keskuksen toimintaa ja nykyisen koulutusjakson sisältöä. Vierailun aikana työryhmän jäsenet saivat oleellista tietoa koulutuskeskuksen opetusmetodeista ja tiloista sekä keskuksen edellytyksistä vastata uuden koulutussisällön toteuttamisesta.

Työryhmä toteutti työskentelynsä aikana ministeriöille suunnatun kyselyn, jonka tarkoituksena oli kartoittaa eri hallinnonalojen näkemykset siitä, miten siviilipalvelusjärjestelmää voitaisiin kehittää siten, että se hyödyttäisi hallinnonalan vastuulla olevien strategisten tehtävien hoitamista yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen strategiassa (VNP 23.11.2006, jatkossa YETTS) määritellyissä turvallisuustilanteissa. Arvioinnissa pyydettiin kiinnittämään huomiota erityisesti seuraaviin kysymyksiin:

- minkä strategisen tehtävän hoitamisessa voitaisiin hyödyntää siviilipalvelusjärjestelmän voimavaroja ao. hallinnonalalla
- olisiko edelliseen liittyen hallinnonalan organisaatiossa osoitettavissa siviilipalveluspaikkoja
- mitä esityksiä hallinnonalalla on siviilipalveluksen koulutusjakson sisällön kehittämisessä.

Työryhmälle toimitettujen lausuntojen perusteella voitiin todeta, että pääsääntöisesti siviilipalveluksen sisällöllistä kehittämistä pidettiin kannatettavana. Vastaavasti YETTS:n periaatteiden huomioon ottamista siviilipalvelusvelvollisten koulutuksessa pidettiin hyvänä lähtökohtana. Eräissä lausunnoissa kiinnitettiin kuitenkin huomiota siihen, että monet erityistilanteiden hoitamiseen liittyvät tehtävät edellyttävät sellaista asiantuntemusta ja kokemusta, jota siviilipalvelukseen liittyvässä koulutuksessa ei voida antaa tai koulutuksen ajallisen keston vuoksi saavuttaa.

Edellä todetun kyselyn ohella työryhmä kuuli työskentelynsä aikana pelastusylitarkastaja Tarmo Kopareta sisäasiainministeriöstä, kulttuurisihteeri Päivi Salosta opetusministeriöstä, harjoittelija Vava Raeta opetusministeriöstä sekä intendentti Karim Peltosta Museovirastosta.

Työryhmä ei toteuttanut työryhmän toimeksiantoon perustuvaa tehtävää siviilipalveluksen kertauskoulutusjakson sisällön suunnittelemisesta, koska kertauskoulutusvelvoitetta ei sisällytetty siviilipalveluslain uudistamista koskevaan hallituksen esitykseen (HE 140/2007).

2. NYKYTILA

2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

Yleistä

Voimassa olevan siviilipalveluslain 2 §:n mukaan siviilipalveluksen sisältönä on yhteiskunnalle hyödyllinen työ. Säännöksen mukaan siviilipalvelukseen sisältyy koulutus, jonka tarkoituksena on antaa perusteet työpalvelun suorittamiselle ja tukea yleistä kansalaiskasvatusta. Työpalvelu suoritetaan lähinnä sosiaalihuolto- tai terveydenhuoltoalalla, opetus- tai kulttuurialalla taikka ympäristönsuojeluun tai pelastusalaan liittyvissä tehtävissä.

Nykyisellään siviilipalveluskeskuksena toimivassa Lapinjärven koulutuskeskuksessa palveluksensa aloittaa vuodessa noin 1 700 palvelusvelvollista. Saapumiseriä on vuodesta 2003 lähtien ollut 16 erää vuodessa. Erät ovat aloittaneet koulutusjaksonsa niin sanotun tasaisen saapumisen periaatteella, jolloin uusi erä on saapunut kolmen viikon välein. Vuoden aikana on järjestetty yksi ruotsinkielinen koulutusjakso, johon on keskitetysti määrätty kaikki äidinkieleltään ruotsinkieliset siviilipalvelusvelvolliset. Ruotsinkielisen koulutuserän opetuksen sisältö on vastannut suomenkielistä koulutusjakson sisältöä.

Vuoden 2003 alusta 32 vuorokauden mittainen koulutusjakso tiivistettiin 28 vuorokauden mittaiseksi. Koulutusjaksosta kolme ensimmäistä viikkoa on ollut lähiopetuksena toteutettavaa ja neljäs viikko on ollut työpalveluun valmistautumisviikko. Valmistautumisviikon aikana siviilipalvelusvelvollisilla on ollut mahdollisuus hakea henkilökohtaista lomaa asioiden hoitamista varten (esimerkiksi mahdollisen asuinpaikkakunnan vaihdoksen vuoksi sekä taloudellisten asioiden hoitamista varten). Valmistautumisviikon torstai- ja perjantaipäiville on myönnetty kuntoisuuslomaa niille siviilipalvelusvelvollisille, joilla palveluspaikka on ollut etukäteen järjestettynä ja joilla koulutusjakson suorittaminen on sujunut moitteettomasti.

Viidennen viikon maanantai on ollut työpalvelun aloittamispäivä. Ne palvelusvelvolliset, joilla ei ole ollut palveluspaikkaa, ovat saapuneet Lapinjärven koulutuskeskukseen niin sanotulle seurantaviikolle. Seurantaviikon aikana he ovat olleet oman koulutusvastaavansa ohjauksessa ja valvonnassa. Kyseisen viikon aikana on toteutettu tehostettua palveluspaikan etsintää. Täysin ilman palveluspaikkaa jääneille siviilipalvelusvelvollisille on annettu palvelustehtävät ja ohjeet palveluksen suorittamisesta koulutuskeskuksessa. Palveluspaikatta jääneiden siviilipalvelusvelvollisten määrä on ollut vuosittain noin 250.

Peruskoulutusjakson sisältö

Koulutusjakson ensimmäisen viikon ohjelman keskeisenä sisältönä ovat olleet erilaiset palveluksen suorittamiseen liittyvät infotunnit sekä perehtyminen siviilipalveluslainsäädäntöön. Lisäksi ensimmäisellä viikolla on käsitelty siviilipalvelukseen liittyviä aiheita luento-opetuksena (esimerkkinä ”Sivarina Suomessa” ja ”siviilipalveluksen historia”). Toisella viikolla koulutuksen pääpaino on ollut ensiavun ja atk-taitojen opetuksessa. Edellä todettujen teemojen lisäksi luennot ovat käsitelleet yleissivistäviä ja kansalaisvalmiuksiin liittyviä aiheita. Koulutusjakson kolmas viikko on vastannut sisällöltään hyvin pitkälti toista koulutusviikkoa. Ensiapukoulutuksen ja ATK-koulutuksen lisäksi koulutukseen on kuulunut vä-

estönsuojelun opetusta sekä kansainvälisyyteen ja työnhakuun liittyviä aiheita. Kolmannen viikon lopulla on painotettu työpalvelun alkamiseen liittyviä seikkoja ja toimenpiteitä.

Päiväopetuksen lisäksi opetusta on annettu kerran viikossa myös iltaisin. Iltaopetuksen teemat ovat vastanneet päiväopetusta. Iltaopetuksen tarkoituksen on ollut korvata perjantai-iltapäivän opetus, koska perjantaisin opetus on päätynyt aamupäivän oppituntien jälkeen.

Koulutusjakson sisällön suunnittelusta ja käytännön toteutuksesta ovat vastanneet Lapinjärven koulutuskeskuksen neljä koulutusvastaavaa. Kullakin koulutuserällä on ollut yksi vastuullinen koulutusvastaava, jonka tehtävänä on ollut eräkohtaisen lukujärjestyksen laatiminen, palvelusvelvollisten ohjaaminen sekä kaikki erän työpalveluun siirtämiseen liittyvät hallinnolliset tehtävät. Opetukseen on oman henkilöstön lisäksi osallistunut joukko ulkopuolisia luennoitsijoita. Koulutusjakson sisällössä on ollut valinnaisuutta ainoastaan ATK- ja ensiapu-opetuksen osalta. Koulutusjaksolla olevilla siviilipalvelusvelvollisilla on ollut mahdollisuus suorittaa joko ATK-ajokortti tai Ensiapu I -koulutus.

Vuoden 2006 aikana on toteutettu myös viisi teemaerää, joiden aiheina ovat olleet Vokt-koulutus, öljyntorjunta, Kulttuuri, Ympäristö sekä Kansainvälisyys.

Vokt-koulutuksella tarkoitetaan Rikoksantorjuntaneuvoston aloitteesta käyttöön otettua toimintamallia, jonka esikuva on haettu Norjasta (Volds- og konfliktforebyggende tjeneste). Vokt -koulutusjakson tarkoituksena on kouluttaa ja sijoittaa siviilipalvelusvelvollisia peruskouluihin ennaltaehkäisemään väkivaltaa, koulukiusaamista ja rasismia. Vokt-koulutuksen saaneiden siviilipalvelusvelvollisten tehtävänä on esimerkin, keskustelun ja sovittelun avulla opettaa koululaisille väkivallattomia konfliktinratkaisumalleja. Tavoitteena on katkaista varhaisnuoren ongelmakierre siinä vaiheessa, kun se vielä on suhteellisen pienillä resursseilla mahdollista. Vokt-koulutusta on annettu vuosittain noin 20 – 25 siviilipalvelusvelvolliselle. Koulutus on sijoitettu ajallisesti kesän saapumiserän yhteyteen, jolloin työpalvelu on voinut alkaa luontevasti samanaikaisesti koulujen alkamisen kanssa.

Öljyntorjunta on ollut koulutusjakson teemana kaksi kertaa. Lähtökohtana on ollut kouluttaa osa saapumiserästä öljyntorjuntatehtäviin. Öljyntorjuntakoulutuksen saaneiden määrä on ollut noin puolet saapumiserästä. Koulutus on toteutettu yhteistyössä WWF:n kanssa noudattaen yleistä öljyntorjuntakoulutusta. Erityiskoulutuksen laajuus on ollut 16 tuntia. Tästä ensimmäiset 8 tuntia ovat olleet teoriaopetusta liittyen öljyvahinkoihin ja toimimiseen vahinkotilanteissa. Tämän jälkeen on toteutettu käytännön harjoitukset, joiden aikana erä on voinut harjoitella öljyntorjuntatoimenpiteitä käytännössä. Kyseinen ryhmä on saanut aina myös ensiapu 1- koulutuksen.

Koulutusjaksojen teemaeristä pisimmät perinteet on kulttuurierällä. Käytännössä kulttuurin teemaerä on toteutettu ensimmäisen kerran jo vuonna 1999. Teemaerän aikana kulttuuri-ryhmään kootaan eri kulttuurialoja edustavat siviilipalvelusvelvolliset. Teemaerän aikana siviilipalvelusvelvollisten tehtävänä on ollut työstää erilaisia kulttuuriin liittyviä produktioita. Kulttuurin teemaerä on toteutettu kesän saapumiserän yhteydessä.

Kansainvälisyys teemana on saanut alkunsa tavoitteesta keskittää maahanmuuttajataustaiset siviilipalvelusvelvolliset samaan saapumiserään. Alun perin opetuksessa huomioitiin perusteellisemmin esimerkiksi suomalaisen yhteiskuntaan liittyvät aiheet, eri kulttuureiden rikkaus sekä mahdollisesti suomen kieleen liittyvät erityisvaatimukset. Myöhemmin teemaerä on kuitenkin muutettu kaikille siviilipalvelusvelvollisille yhteiseksi teemaksi. Opetuksen

aiheina ovat painottuneet kansainvälisyys, suvaitsevaisuus sekä eri kulttuurien välinen yhteistyö.

Teemaeristä ympäristöteeman ympärille rakentunut koulutus on valmentanut siviilipalvelusvelvollisia ymmärtämään ympäristökysymysten merkityksen, ilmastonmuutoksen vaikutukset ja ympäristön suojeluun liittyvien toimenpiteiden tarpeellisuuden. Aihetta on lähestytty luento-opetuksena ja harjoitustöiden kautta.

2.4 Nykytilan arviointi

Siviilipalveluslain kokonaisuudistuksen yhteydessä on luontevaa kiinnittää huomiota myös siviilipalvelusvelvollisille annettavan koulutuksen sisältöön. Ehdotetun siviilipalveluslain mukaiset uudet palvelusmuodot (palveluspaikan siirto merkittävän yleisen edun niin vaatiessa, ylimääräinen palvelus, liikekannallepanopalvelus) edellyttävät, että koulutus antaa siviilipalvelusvelvollisille perustiedot ja käytännön taidot toimia näissä tehtävissä. Nykyisen koulutusjakson sisällön ei voida katsoa antavan siviilipalvelusvelvolliselle riittäviä edellytyksiä kyseisten tehtävien hoitamiseen.

Nykyisen koulutuksen sisällöllisenä heikkoutena on ollut myös se, että koulutuserästä on vastannut yksi koulutusvastaava. Suuren siviilipalvelusvelvollisten määrän vuoksi henkilökohtaista ohjausta ei ole voitu toteuttaa riittävässä laajuudessa. Tämä on koettu ongelmallisena erityisesti palveluspaikattomien siviilipalvelusvelvollisten kohdalla. Eri koulutusjaksojen sisältö ei aina ole ollut yhteismitallinen. Tämä on johtunut siitä, että kokonaisvaltaista ja yhdenmukaisesti toteutettavaa kirjallista opetussuunnitelmaa ei ole ollut, vaan koulutusjakson sisällön suunnittelu on ollut koulutuseräkohtaista. Opetussuunnitelman puuttumisen vuoksi koulutusta on myös pidetty ajallisesti tehottomana.

Jokaiselta koulutuserältä on koulutusjakson päätteeksi pyydetty kirjallista palautetta. Pääsääntöisesti saatu palaute on ollut kuitenkin opetuksen sisällön ja kouluttajien osalta erittäin hyvää. Palautteista on voitu kuitenkin havaita, että osa siviilipalvelusvelvollisista olisi toivonut koulutusjakson opetuksen tiivistämistä.

3. SIVIILIPALVELUSLAIN KOKONAISUUDISTUS

3.1 Valmisteluvaiheet

Siviilipalveluslain kokonaisuudistukseen tähtäävä valmistelutyö aloitettiin työministeriössä vuonna 2005. Työministeriö asetti 28.9.2005 poikkihallinnollisen työryhmän, jonka tehtävänä oli selvittää vireillä olleen asevelvollisuuslain uudistamisen aiheuttamat muutostarpeet. Lisäksi työryhmän tuli tehdä ehdotus muista siviilipalveluslainsäädäntöön tarpeellisista rakenteellisista ja sisällöllisistä muutoksista. Työryhmän mietintö valmistui 16.10.2006, jonka jälkeen järjestettiin laaja lausuntokierros. Siviilipalveluslain kokonaisuudistuksen valmistelua jatkettiin työministeriössä virkamiestyönä. Hallituksen esitys siviilipalveluslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi annettiin eduskunnalle 26.10.2007 (HE 140/2007).

3.2 Esityksen keskeinen sisältö siviilipalveluksen sisällöllisen uudistamisen näkökulmasta

Siviilipalvelusvelvollisten poikkeusolojen aikainen asema

Siviilipalveluslain uudistuksen keskeisenä tavoitteena on edistää siviilipalvelusvelvollisten perusoikeuksia siten, uskonnon ja omantunnonvapaus tunnustettaisiin myös poikkeusolojen aikana. Hallituksen esityksen mukaan tavoitteena on selkeyttää siviilipalvelusvelvollisten poikkeusolojen aikaista asemaa ja siviilipalveluksen sisällöllisen uudistamisen kautta parantaa siviilipalvelusvelvollisten tosiasiallista sijoitettavuutta poikkeusolojen aikana.

Siviilipalvelusvelvollisen asemasta valmiuslain tarkoittamissa poikkeusoloissa, puolustustilain soveltamistilanteissa sekä normaaliajan vakavissa häiriötilanteissa säädettäisiin jatkossa siviilipalveluslaissa. Näin ollen siviilipalvelusvelvollisten poikkeusolojen aikaiseen asemaan ei sovellettaisi asevelvollisuuslain säännöksiä. Siviilipalvelusvelvolliset määrättäisiin palvelukseen siviilipalveluskeskuksen toimesta.

Poikkeusolojen aikaisia palvelusmuotoja olisivat ylimääräinen palvelus ja liikekannallepannon aikainen palvelus. Palvelusmuodot vastaavat ehdotetun asevelvollisuuslain mukaisia palvelusmuotoja. Siviilipalvelusvelvollisille määrättävät palvelustehtävät voisivat olla avustavia siviililuontoisia tehtäviä, kuten esimerkiksi evakuointi-, raivaus-, kuljetus- ja ensiaputehtäviä.

Lakiehdotuksen 64 §:n mukaan siviilipalvelusvelvolliset palvelisivat joko siviilipalveluskeskuksen tai pelastuslain 4 §:ssä tarkoitettujen pelastusviranomaisten alaisuudessa tai 6 §:n 5 – 10 kohdissa tarkoitettujen pelastustoimintaan ja väestönsuojeluun osallistuvien viranomaisten alaisuudessa. Ehdotetun siviilipalveluslain 64 §:n mukaan palvelus olisi mahdollista suorittaa myös opetusministeriön ja sen alaisten virastojen palveluksessa. Esityksen mukaan Opetusministeriön hallinnonalaan kuuluvaan kulttuuriomaisuuden suojeluun voidaan katsoa kuuluvan sellaisia tehtäviä, joissa siviilipalvelusvelvollisia olisi mahdollista käyttää apuna. Siviilipalvelusvelvollisten sijoittaminen edellä todettujen viranomaisten alaisuuteen perustuisi viranomaistahon siviilipalveluskeskukselle toimittamaan yksilöityyn pyyntöön. Siviilipalveluskeskus päättäisi lähetettävien palvelusvelvollisten sijoittamisesta ja määrästä.

Palveluspaikan siirto merkittävän yleisen edun vuoksi

Ehdotetun siviilipalveluslain 16 §:n mukaan siviilipalveluskeskuksella olisi oikeus siirtää siviilipalvelusvelvollisen siviilipalveluspaikka omasta aloitteestaan merkittävän yleisen edun perusteella. Ehdotuksen perusteluissa viitataan uudistuvaan koulutukseen todeten, että koulutus antaisi nykyistä paremmin valmiuksia vastata erilaisiin yleisiin pelastustarpeisiin onnettomuustilanteissa. Esimerkkeinä kyseistä siirtotilanteista mainitaan runsaasti äkillistä apu- ja työvoimaa vaativat tilanteet, kuten tulvatilanteet, öljyonnettomuudet, etsintätehtävät tai maastopalot.

Säännös mahdollistaisi palvelustaan suorittavien siviilipalvelusvelvollisten käyttämisen normaaliolojen erityistilanteissa. Sen sijaan asevelvollisuuslakiin ehdotettua (HE 37/2007) reservin suuronnettomuuspalvelusta vastaavaa säännöstä ei ole ehdotetussa siviilipalveluslaissa.

Siviilipalvelusaika

Siviilipalveluksen kestoja ehdotetaan lyhennettäväksi 395 vuorokaudesta 362 vuorokauteen. Siten siviilipalveluksen kesto lyhenisi kuukaudella nykyisestä. Hallituksen esityksen mukaan peruskoulutusjakson pituus olisi nykyistä käytäntöä vastaavalla tavalla arviolta noin neljän viikon mittainen. Näin ollen siviilipalvelusajan lyhentyminen merkitsisi käytännössä työpalvelujakson lyhentymistä.

Siviilipalveluksen peruskoulutusjakson uudistaminen

Siviilipalveluksen sisällöllisen uudistamisen voidaan katsoa tarkoittavan siviilipalveluksen rakenteellisen uudistamisen ohella myös peruskoulutusjakson sisällön uudistamista. Hallituksen esityksen siviilipalveluksen sisältöä koskevan 3 §:n perustelujen mukaan koulutusjaksoa uudistettaisiin enemmän yleisiä kansalaisvalmiuksia, väestönsuojelua ja pelastustoiminnan yleisiä valmiuksia tukevaksi. Esityksen mukaan koulutusjakson ajankäyttöä tehostettaisiin. Käytännössä koulutusjakson työaika määräytyisi lakiehdotuksen 38 §:n mukaan ollen vähintään 36 tuntia ja enintään 40 tuntia. Yleissivistävää teoria- ja luento-osuutta vähennettäisiin ja koulutukseen sisällytettäisiin nykyistä enemmän ja tiiviimmin käytännön koulutusta, jonka voitaisiin katsoa hyödyttävän siviilipalvelusvelvollisia ja yhteiskuntaa yleisesti niin normaalioloissa kuin mahdollisissa yhteiskunnan kriisitilanteissakin.

Hallituksen esityksen mukaan koulutuksen sisältöä ei kuitenkaan säänneltäisi siviilipalveluslaissa. Tämä jättäisi riittävästi väljyyttä koulutuksen suunnittelulle ja muokkaukselle, jolloin yhteiskunnan tilassa ja tarpeissa tapahtuvat muutokset olisi mahdollista ottaa joustavammin huomioon. Hallituksen esityksessä todetaan kuitenkin, että koulutus sisältäisi merkittävässä määrin ainakin ensiapuvalmiuksiin, palo- ja pelastuspalveluun ja väestönsuojeluun liittyvää koulutusta. Koulutukseen sisältyisi myös perustietojen antaminen siviilipalvelusvelvollisten oikeuksista ja velvollisuuksista sekä työpalvelun kannalta oleellisista työelämän säännöistä. Koulutuksen lähtökohtana tulisi olla yhteiskunnallinen hyödyllisyys.

Majoituskustannusten korvaaminen

Siviilipalvelusvelvollisten majoituskustannusten korvaamisessa ilmenneitä ongelmallisuuksia on pyritty vähentämään siirtämällä majoituskustannukset osittain valtion vastuulle. Lakiehdotuksen mukaan palveluspaikalla olisi oikeus hakea siviilipalvelusvelvollisen majoittamisesta aiheutuviin kustannuksiin korvausta valtiolta. Sääntely vaikuttaisi mahdollisesti myös palveluspaikkojen halukkuuteen hakeutua palveluspaikoiksi ja toisaalta siihen, että palveluspaikat ottaisivat palvelukseensa suuremman määrän siviilipalvelusvelvollisia.

4. YHTEISKUNNAN ELINTÄRKEIDEN TOIMINTOJEN TURVAAMISEN STRATEGIA

Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen päämääränä on osaltaan ylläpitää valtiollista itsenäisyyttä, yhteiskunnan turvallisuutta ja väestön elinmahdollisuuksia. Valtioneuvosto antoi 23.11.2006 periaatepäätöksen yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen strategiasta, jonka tarkoituksena on sovittaa yhteen hallinnonalojen varautumises-

sa ja elintärkeiden toimintojen turvaamisessa tarvittavat toimenpiteet. YETTS:ssa määritellään yhteiskunnan elintärkeät toiminnot ja niiden tavoitetilat, yhtenäiset uhkamallit ja niihin liittyvät erityistilanteet varautumisvastuineen, toimintojen turvaamisen edellyttämät ministeriöiden strategiset tehtävät kehittämistarpeineen sekä kehittämisen painopistealueet, aikataulu, seuranta ja harjoitukset.

Siviilipalvelusvelvollisten käyttömahdollisuuksia YETTS:n mukaisissa tehtävissä ei ole arvioitu itse strategiassa. Siviilipalvelusvelvollisista muodostuva siviilivaranto muodostaa kuitenkin määrältään merkittävän henkilökunnan, jolla on edellytykset toimia avustavissa siviililuonteisissa tehtävissä niin normaalioloissa kuin erityistilanteissa. Näin ollen siviilipalvelusvelvollisia olisi mahdollista käyttää yhtenä lisäresurssijoukkona eri hallinnonalojen YETTS:ssa määritellyillä vastuualueilla.

5. TYÖRYHMÄN ESITYKSET

5.1 Työryhmän työskentelyn lähtökohdat

Siviilipalveluksen peruskoulutusjakson uudistamista valmistelevalle työryhmälle työskentelylähtökohdaksi on ollut suunnitella koulutuksen sisältö siten, että se vastaisi ehdotetun siviilipalveluslain ja YETT-strategian asettamia tavoitteita ja vaateita. Koulutuksen tulisi lisäksi tukea siviilipalvelusvelvollisen palvelusvelvollisuuden suorittamista siten, että siviilipalvelusvelvollinen kokisi palveluksen suorittamisen merkityksellisenä ja arvokkaana asiana sekä itsensä että yhteiskunnan kannalta. Siviilipalvelusvelvollisille annettavan opetuksen tulisi siten hyödyttää yhteiskuntaa sekä palveluksen suorittamisen osapuolia.

Lähtökohdaksi työryhmän työssä on ollut kokonaisturvallisuuden käsite. Työryhmä piti tärkeänä sitä, että koulutus antaisi siviilipalvelusvelvollisille toimintavalmiuksia kaikissa yhteiskunnan eri turvallisuustilanteissa lähtien normaaliolojen ennaltaehkäisevästä toiminnasta ja päättyen poikkeusolojen aikaisiin avustaviin kriisitehtäviin. Koulutusteemat on valittu siten, että ne hyödyttäisivät yhteiskuntaa mahdollisimman laajasti eri aikoina. Valittujen teemojen alalla yhteiskunta tarvitsisi todennäköisesti mahdollisimman paljon ylimääräisiä henkilöresursseja etenkin erityistilanteissa. Valituilla koulutusteemoilla voidaan mahdollisesti vaikuttaa myös yksilöiden käyttäytymiseen ja asennoitumiseen (esimerkiksi ympäristökasvatuksella) siten, että se hyödyttää pitkäjänteisellä ja myönteisellä tavalla koko yhteiskuntaa.

Työryhmän työn lähtökohdaksi on ollut myös suunnitella koulutuksen sisältö siten, että sen toteuttamisessa on mahdollista ottaa huomioon siviilipalvelusvelvollisen vakaumus. Koulutusjakson aikana annettava opetus ja käytännönharjoitteet tulisi toteuttaa siviiliviranomaisten toimesta ja avustuksella.

Työryhmä on edellä todetut näkökohdat huomioon ottaen valmistellut esityksen siviilipalveluksen peruskoulutusjakson sisällöksi. Esityksen keskeinen sisältö esitellään seuraavassa kohdassa. Opetussuunnitelman tarkempi sisältö on tämän esityksen liitteenä.

5.2 Työryhmän esitys peruskoulutusjakson rakenteeksi ja sisällöksi

Peruskoulutusjakson rakenne

Siviilipalvelusvelvollisia koulutettaisiin vuosittain noin 1 600. Koulutuseriä olisi vuodessa 12, jolloin erään otettavien siviilipalvelusvelvollisten määrä olisi noin 130. Kouluttavien määrä mahdollistaisi jäljempänä kuvatun koulutuksen järjestämisen ja koulutuksen vaatimat resurssit muun muassa majoituksen osalta olisi koulutuksen järjestävän siviilipalveluskeskuksen osalta riittävät.

Peruskoulutusjakson pituus olisi 28 vuorokautta. Tämä vastaisi nykyistä koulutusjakson pituutta ja olisi sovitettavissa koulutuserien lukumäärään. Koulutusjakson viikottainen koulutusaika olisi 36 oppituntia, jolloin kokonaistuntimäärä olisi 144 oppituntia. Opetus olisi mahdollista toteuttaa sekä päivä- että iltaopetuksena.

Peruskoulutusjakson rakenne muodostuisi kaikille siviilipalvelusvelvollisille samansisältöinen yhteisestä opetuksesta sekä kolmesta erillisestä suuntautumisvaihtoehdosta.

Peruskoulutusjakson aikana kaikille yhteisesti annettava opetus

Peruskoulutusjakson aikana yhteisesti annettavan opetuksen tavoitteena olisi luoda perusta siviilipalveluksen suorittamiselle. Siviilipalvelusvelvolliselle selvitettäisiin siviilipalvelusta koskevan lainsäädännön keskeinen sisältö etenkin siviilipalvelusvelvollisen oikeuksien ja velvollisuuksien näkökulmasta. Siviilipalvelusvelvolliselle annettaisiin myös perustiedot yleisen asevelvollisuuden, siviilipalveluksen ja aseistakieltäytymisen historiasta. Ensimmäisen viikon aikana käsiteltäisiin siviilipalveluksen merkitystä paitsi yksilön myös yhteiskunnan kannalta.

Monelle siviilipalvelusvelvolliselle työpalvelu on ensimmäinen kosketus työelämään. Onnistuneen työpalvelun kannalta on oleellista, että siviilipalvelusvelvollinen tiedostaa työelämän toimintamallit ja -säännöt. Opetuksella ja palveluspaikoissa annettavalla riittävällä perehdytyksellä voidaan tukea ja varmistaa siviilipalvelusvelvollisen onnistunut työpalvelu ja välttää monet epätietoisuudesta aiheutuvat ongelmatilanteet. Työelämän pelisääntöjen ohella siviilipalvelusvelvollisille annettaisiin opetusta myös yleisestä työturvallisuudesta siten, että siviilipalvelusvelvollinen kykenisi tunnistamaan työturvallisuuteen kohdistuvat riskitekijät ja ottamaan ne huomioon omassa toiminnassaan.

Työturvallisuuden ohella opetuskokonaisuuteen sisältyisi myös arjen turvallisuus ja tapaturmien ehkäiseminen. Teemaan sisältyisi muun muassa alkusammutustaitojen harjoittaminen sekä hätätilanteisiin liittyvien toimintavalmiuksien opettaminen. Nykyisestä käytännöstä poiketen jokaiselle siviilipalvelusvelvolliselle annettaisiin lisäksi EA-1 tasoa vastaavat ensiaputaidot.

Edellä todettujen opintoteemojen lisäksi siviilipalvelusvelvollisille annettaisiin liikunta- ja terveystieteiden opintoteemoja. Opetuksessa korostettaisiin liikunnan merkitystä terveyttä ja työkykyä ylläpitävänä tekijänä sekä käsiteltäisiin päihteiden ja huumeaineiden väärinkäytöstä aiheutuvia seurauksia ja toisaalta selviytymismalleja ja tarjolla olevia tukitoimintoja.

Opetuskokonaisuuteen sisältyisi myös suvaitsevuuteen liittyvien teemojen käsittely. Käsiteltävinä aiheina olisivat muun muassa eri uskonnot ja kulttuurit sekä syrjintään ja yhdenvertaisuuteen liittyvät kysymykset.

Suuntautumisvaihtoehdot

Peruskoulutusjakson yhteisen opetuksen jälkeen koulutuserän siviilipalvelusvelvolliset jaettaisiin kolmeen suuntautumisvaihtoehtoon. Ryhmäjako suunniteltaessa tavoitteena olisi kiinnittää mahdollisimman paljon huomiota siviilipalvelusvelvollisen omaan näkemykseen sopivasta suuntautumisvaihtoehdosta. Suuntautumisvaihtoehdosta päätettäessä olisi mahdollista ottaa huomioon siviilipalvelusvelvollisen mahdollinen koulutustausta tai ammatti sekä muu harrastuneisuus. Edellä todettujen tekijöiden huomioimisella voitaisiin lisätä siviilipalvelusvelvollisen palvelusmotivaatiota ja aktiivista osallistumista opetukseen. Siviilipalvelusvelvollisten lukumäärän ja erien yhteensovittamisen vuoksi on kuitenkin selvää, että viimekädessä jokaisen siviilipalvelusvelvollisen suuntautumistoivetta ei välttämättä kyetä toteuttamaan. Näissä tilanteissa siviilipalvelusvelvollisen kiinnostuneisuutta suuntautumisvaihtoehdon mukaiseen opetukseen tulisi pyrkiä lisäämään opetuksen aikana.

Suuntautumisvaihto 1: Opintokokonaisuus muodostuisi pelastustoimeen ja väestönsuojeluun liittyvistä teemoista. Tavoitteena olisi valmentaa siviilipalvelusvelvolliset toimimaan pelastustoimintaan ja väestönsuojeluun liittyvissä avustavissa tehtävissä sekä lisätä siviilipalvelusvelvollisten valmiuksia toimia onnettomuuksia ja tapaturmia ehkäisevästi.

Opintokokonaisuuteen sisältyvät opetusteemat olisivat paloturvallisuus- ja alkusammutus, varautuminen ja väestönsuojelu, hätätilanteissa toimiminen, suurten yleisötilaisuuksien turvallisuus sekä henkinen ensiapu. Opintokokonaisuuden suorittamisen jälkeen siviilipalvelusvelvollinen ymmärtää arjen turvallisuuden merkityksen ja osaa itse toimia ottaen huomioon turvallisuuskohdat. Opetuksella tuettaisiin ja kehitettäisiin siviilipalvelusvelvollisen toimintavalmiuksia myös poikkeusolojen aikaisissa avustavissa tehtävissä.

Opintokokonaisuuden työtuntimäärä olisi 56 opetustuntia. Opetusta annettaisiin teorianmuotoisena ja käytännön harjoituksina.

Suuntautumisvaihtoehto 2: Opetusta annettaisiin ympäristön ja kulttuuriomaisuuden suojelun tehtäviin. Tavoitteena olisi valmentaa siviilipalvelusvelvolliset toimimaan erilaisissa avustavissa tehtävissä ympäristöonnettomuuksien yhteydessä ja kulttuuriomaisuuden suojeluun liittyvissä tehtävissä. Opintoteemoina olisivat ympäristökasvatus, öljyntorjunta, öljyntyneiden lintujen käsittely, luonnonkatastrofit sekä kulttuuriomaisuuden suojelu.

Opintokokonaisuuden suorittamisen jälkeen siviilipalvelusvelvollinen olisi käsitys luonnon monimuotoisuuden merkityksestä ja luonnon suojelussa käytettävistä keinoista. Siviilipalvelusvelvollisella olisi valmiudet toimia avustavissa tehtävissä öljyonnettomuus- tai muissa luonnonkatastrofitilanteissa. Siviilipalvelusvelvollinen ymmärtäisi kulttuuriomaisuuden merkityksen ja hänellä olisi valmiuksia toimia kulttuuriomaisuuden suojeluun liittyvissä tehtävissä niin yhteiskunnan normaaliaikana kuin poikkeusoloissakin.

Suuntautumisvaihtoehdon kokonaisopetustuntimäärä olisi 56 tuntia. Opetusta annettaisiin teorianmuotoisena ja käytännön harjoituksina.

Suuntautumisvaihtoehto 3: Opetuksen teemana olisi yleissivistys ja kansalaisvalmius. Suuntautumisvaihtoehdon tavoitteena olisi tukea siviilipalvelusvelvollisten henkistä kasvua vastuuntuntoisiksi kansalaisiksi ja herättää siviilipalvelusvelvollisten mielenkiinto yhteiskunnallisiin asioihin. Opintojakson aikana pyrittäisiin ennaltaehkäisemään syrjäytymisvaarassa olevien henkilöiden syrjäytymistä sekä kannustaa ja aktivoida oman elämän haltuun otossa. Opetuksen sisältönä olisi Suomen historia ja yhteiskunta, ihmisoikeudet, väkivallaton konfliktinratkaisu, kehitysmaatieto, ympäristökasvatus, elämäntaito, miehisyyden myytit sekä tietojenkäsittelyn perusteet.

Opetuskokonaisuuden työtuntimäärä olisi 56 tuntia.

Nykyistä käytäntöä vastaavalla tavalla osalle siviilipalvelusvelvollisia annettaisiin myös edellä kuvattu vokat-koulutus. Kyseinen koulutus toteutettaisiin yhden koulutuserän sisällä. Koulutukseen kuuluisi nykyistä käytäntöä vastaavalla tavalla luentoja muun muassa nuorten mielenterveydestä, väkivallattomista konfliktinratkaisumalleista, suvaitsevaisuudesta, kulttuurien kohtaamisesta, miehisyyden myyteistä ja oppilashuollosta. Vokat-ryhmälle järjestettäisiin myös erillisiä oppitunteja, joissa pääpaino olisi keskusteluissa ja vuorovaikutustaitojen harjoitteluissa. Koulutuksessa pohdittaisiin muun muassa väkivaltaisen käyttäytymisen syitä ja taustatekijöitä, niiden ennaltaehkäisyä, väkivallatonta itsepuolustusta, ristiriitatilanteiden sovittelua ja vuorovaikutustaitoja.

Vokat-koulutuksen saaneiden siviilipalvelusvelvollisten toivotaan löytävän palveluspaikkoja varhaisnuorten parista, ennen kaikkea kouluista. Vokat-palvelusvelvollisen tehtävänä olisi auttaa, kuunnella, kysellä ja ohjata. Hänen tehtävänä olisi olla nuorelle läsnä oleva aikuinen ja toimia yhteyshenkilönä opettajien ja oppilaiden välillä samalla tukien opettajakuntaa kasvatustyössä. Vokat-mallin tarkoituksena ei ole kuitenkaan korvata oppilashuoltoa tai muita jatkotoimenpiteitä, vaan tarjota ristiriitatilanteessa ensiapua ja jatkotoimenpiteisiin ohjaamista. Vokat-palvelusvelvollisen ei tarvitse olla pitkälle erikoiskoulutettu asiantuntija, vaan lyhyehkön täsmäkoulutuksen saanut vastuuntuntoinen ja auttamishaluinen nuori aikuinen. Ilman opettamis- tai muita erityistehtäviä hänellä olisi enemmän aikaa yksittäiselle oppilaalle kuin opettajilla yleensä.

Uuden koulutusjakson pilottikokeilu

Työryhmän työskentelyn edetessä sovittiin, että opetussuunnitelman valmistumisen jälkeen siviilipalveluskeskuksena toimiva Lapinjärven koulutuskeskus toteuttaa resurssien puitteisissa esitetyn koulutuksen osittaisen kokeilun. Pilottiryhmäksi valittiin saapumiserä 13/2007. Ehdotettu koulutusjakso oli mahdollista kokeilla osittain kyseisen erän koulutuksen yhteydessä (3 viikkoa). Kustakin suuntautumisvaihtoehdosta testattiin kokeilun aikana osa opetussisällöistä kokonaan, osa osittain toteutettuna. Kokonaisuudessaan kokeilun aikana testattiin opintojaksoista suurten yleisötilaisuuksien turvallisuus sekä kulttuuriomaisuuden suojeleminen.

Kokemukset toteutetusta pilotoinnista olivat pääosin myönteisiä. Kokeilujakson aikana havaittiin kuitenkin myös seikkoja, joihin tulee vielä jatkosuunnittelussa ja toteutuksessa kiinnittää huomiota.

Esitetyn peruskoulutusjakson ensimmäiselle koulutusviikolle on keskitetty teemoja, joiden tavoitteena on luoda perusta siviilipalveluksen onnistuneelle suorittamiselle. Kuten nykyisin sovellettavassa koulutusmallissa on menetelty, siviilipalveluslain ja -asetuksen opetus

keskitettiin ensimmäiselle viikolle. Ensimmäiselle viikolle oli sijoitettu lisäksi kaikki koulutusjaksoon liittyvät infotilaisuudet sekä ryhmäjako. Lisäksi ensimmäiseen viikkoon sijoitettiin työelämän pelisääntöjä ja työturvallisuutta koskevat teemat.

Toisen viikon aikana järjestettiin koulutusta valittujen suuntautumisvaihtoehtojen mukaisesti. Pelastustoimen koulutusryhmän opetukseen osallistui yhteensä 46 siviilipalvelusvelvollista. Suuntautumisvaihtoehto jaettiin vielä kahteen pienryhmään, jolloin yhdessä opetusryhmässä oli hieman yli 20 siviilipalvelusvelvollista. Pienryhmäjakoon päädyttiin siitä syystä, että ensiapuopetuksen ja sammutusharjoitusten toteuttaminen suuremmilla ryhmillä ei olisi ollut pedagogisesti mielekäs ratkaisu. Jaksoista ensiapu ja suurten yleisötilaisuuksien turvallisuus toteutettiin rinnakkaisina opetuskokonaisuuksina. Vastaavasti samalla tavoin toteutettiin henkinen ensiapu ja alkusammutus. Suurten yleisötilaisuuksien turvallisuus - opetuskokonaisuuden opetustuntien määrä oli 20. Tästä syystä osa opetuksesta toteutettiin iltaopetuksena.

Suurten yleisötilaisuuksien turvallisuus -opetuskokonaisuus käynnistyi teoriaopetuksella, jonka aikana siviilipalvelusvelvolliset perehtyivät suurten yleisötapauksien järjestämisen eri alueisiin lähtien käsitteiden määrittelystä, taustalla vaikuttavasta lainsäädännöstä ja yhteistyöstä viranomaisten kanssa päätyen tilaisuuksien käytännön järjestelyissä huomioon otettaviin asioihin. Merkittävän osan teoriaopetuksesta muodosti turvallisuussuunnittelun opiskelu

Teoriassa opitut aiheet siirrettiin käytäntöön pienryhmissä toteutetun harjoitustehtävän muodossa. Harjoituksessa ryhmien tuli toteuttaa yleisötapauksen turvallisuussuunnittelu. Välineinä ryhmillä oli karttoja, mahdollisuus käyttää internet-yhteyksiä, lomakepohjia sekä suurten yleisötilaisuuksien turvallisuusopas. Kunkin ryhmän tehtävänä oli valmistaa aiheesta alustus muulle ryhmälle.

Harjoitustehtävien purku toteutettiin iltaopetuksena. Kunkin tehtävän kohdalla käytiin kouluttajan johdolla oppimiskeskustelu.

Ensiapuopetus toteutettiin SPR:n ensiapu I-kurssin vaatimusten mukaisesti. Alkusammutusharjoitusten toteutuksessa yhteistyötä tehtiin paikallisen VPK:n kanssa. Jokainen opetukseen osallistunut harjoitteli alkusammutusta myös käytännössä.

Kulttuuriomaisuuden suojelun opintojakso toteutettiin pilotoinnin aikana kokonaan. Tämän jakson pituus oli yhteensä 16 opetustuntia. Sisällöt suunniteltiin vastaamaan esitettyä opetussuunnitelmaa. Teema saatiin käytännönläheisemmäksi tutustumalla paikallisen kotiseutuyhdistyksen museoalueeseen. Lapinjärven koulutuskeskuksen alue sinällään antaa hyvät edellytykset aiheen opettamiselle, sillä se on yksi museoviraston suojelukohteista.

Kokeilun aikana huomattiin, että tärkeä ja toisaalta kriittinen työvaihe on siviilipalvelusvelvollisten ryhmäjaon toteuttaminen. Kokeilun aikana oli havaittavissa joidenkin siviilipalvelusvelvollisten kohdalla epätietoisuutta siitä, mihin ryhmään he kuuluvat. Ryhmien merkitseminen selkeillä koodeilla on jatkossa tarpeellista. Ensiapuopetuksen määrä tulee moninkertaistumaan tulevaisuudessa ja käytännössä tämä tulee tarkoittamaan sitä, että opettajaresursseja ensiavun opetukseen on oltava riittävästi. Nyt suurten yleisötapauksien turvallisuus toteutettiin kahden kouluttajan yhteistyönä, mikä toimi käytännössä erittäin hyvin.

Pilottikokeilun tuloksena voidaan todeta seuraavaa:

- testatut opetuskokonaisuudet ovat tuntimäärältään oikean pituisia
- käytännön harjoitusten liittäminen osaksi opetusta on pedagogisesti mielekäs ratkaisu
- pienryhmäjako antaa mahdollisuuden toteuttaa opetusta myös muilla opetusmenetelmillä kuin perinteisenä luento-opetuksena
- siviilipalvelusvelvollisten jakamisessa suuntautumisvaihtoehtojen mukaisesti ryhmiin tulee kiinnittää erityistä huomiota
- ryhmiin jaon jälkeen siviilipalvelusvelvollisten ohjeistaminen on tehtävä mahdollisimman yksinkertaiseksi ja yksiselitteiseksi
- yleissivistävän ja kansalaisvalmiuksien suuntautumisvaihtoehdon opetuksessa voidaan opetusta toteuttaa jatkossa enemmän koulutuskeskuksen oman henkilöstön toimesta, mikä on mielekkäin vaihtoehto sekä kokonaistaloudellisesti että osaamisen kehittymisen näkökulmasta

Lapinjärven koulutuskeskuksen koulutusvastaavat olivat erittäin motivoituneita toteuttamaan kokeilun. Koulutusjakson jälkeen henkilöstöpalaverin yhteydessä toteutetussa arviointikeskustelussa todettiin, että esitetty koulutusjakso on sisällöltään hyvä ja motivoiva. Esitetyn koulutusjakson sisältö todettiin niin onnistuneeksi ja toimivaksi, että myös koulutuserä 14/2007 toteutetaan pilottierän kaltaisena.

5.3 Työryhmän muut esitykset

- Siviilipalveluksen peruskoulutusjakson ja työpalvelun välillä tulisi olla tiiviimpi sisällöllinen yhteys, jolloin siviilipalvelusjärjestelmän toimivuus ja sisällöllinen toimintakyky varmistettaisiin myös poikkeusoloissa.

Työryhmän toimeksiantona oli valmistella ja suunnitella siviilipalveluskeskuksessa annettavan peruskoulutuksen sisältö. Toimeksiannon sisällöstä huolimatta työryhmä pitää oleellisena sitä, että siviilipalvelusta tarkasteltaisiin kuitenkin myös kokonaisuutena. Ajallisesti suurin osa siviilipalveluksesta suoritetaan siviilipalveluspaikoissa työpalveluna. Siviilipalvelusvelvollisille annettavan koulutuksen täysimääräinen hyödyntäminen edellyttäisi sitä, että siviilipalvelusvelvollinen suorittaisi työpalvelun sellaisessa palveluspaikassa, jonka tehtävälä ja toimintakenttä vastaisivat sisällöllisesti siviilipalvelusvelvollisen suuntautumisvaihtoehtoa. Suorittaessaan palvelustaan sisällöllisesti suuntautumisvaihtoehdon alaan kuuluvassa palveluspaikassa siviilipalvelusvelvollisella olisi mahdollisuus syventää osaamistaan ja soveltaa taitojaan käytännössä. Alan sisältöön jo etukäteen perehtyneen siviilipalvelusvelvollisen ottaminen palvelukseen hyödyttäisi myös palveluspaikkaa, koska tehtäviin perehdyttämisen voitaisiin olettaa sujuvan joutuisammin. Perehtyneisyys alaan lisäisi todennäköisesti myös palvelusmotivaatiota ja siten molemmin puolin onnistunutta palveluskokemusta.

Edellä kuvatun palveluskokonaisuusajattelumallin toteuttaminen edellyttäisi kuitenkin sitä, että suuntautumisvaihtoehtojen alaan kuuluvat toimijat hakeutuisivat aktiivisesti palveluspaikoiksi. Palveluspaikkatarjontaan voisi todennäköisesti vaikuttaa aktiivisella tiedottamisella ja siviilipalvelusjärjestelmän tunnettuisuudeksi tekemisellä. Mikäli ehdotus siviilipalvelusvelvollisen majoituskustannusten osittaisesta siirtämisestä valtion vastuulle hyväksyttäisiin, kynnys hakeutua palveluspaikaksi todennäköisesti madaltuisi. Toisaalta jo palveluspaikkoina toimivat yhteisöt saattaisivat ottaa palvelukseensa suuremman määrän siviilipal-

velusvelvollisia. Edellä todettujen seikkojen lisäksi työryhmä katsoo, että siviilipalveluksen toteuttamisessa tulisi pyrkiä etsimään strategisia yhteistyökumppaneita. Tämä mahdollistaisi pitkäjänteisen palvelusuunnittelun, jolloin siviilipalvelusvelvollisten muodostama henkilöstöresurssi voitaisiin käytännössä ottaa huomioon myös palveluspaikkojen varautumissuunnitelmissa. Ottamalla huomioon ehdotetun siviilipalveluslain säännöksen siviilipalvelusvelvollisten poikkeusolojen aikaisesta palvelusvelvollisuudesta strategisina yhteistyökumppaneina voisivat toimia esimerkiksi pelastuslaissa määritellyt viranomaiset sekä kulttuuriomaisuuden suojelun osalta opetusministeriön alaiset viranomaiset.

Poikkeusolojen aikaisia siviilipalvelustehtäviä suunniteltaessa tulisi kiinnittää huomiota tehtävien sisältöön ja tarkoitukseen. Siviilivaranto mahdollistaa laajan ja potentiaalisen henkilöstöresurssin hyvin monentyyppisiin tehtäviin. Valtion hallinnonaloille suunnatun kyselyn perusteella oli kuitenkin havaittavissa, että siviilipalvelusvelvolliselle soveltuvia poikkeusolojen aikaisia tehtäviä ei näyttänyt joillain hallinnon aloilla löytyvän. Kyselyyn vastanneet pitivät ongelmallisena sitä, että poikkeusolojen aikaisten tehtävien hoitamisen voidaan katsoa vaativan sellaista asiantuntemusta ja osaamista, jota ei siviilipalvelusvelvollisille ehditä tai voida antaa koulutusjakson keston vuoksi. Työryhmä toteaa kuitenkin, että siviilipalveluslakia koskevan hallituksen esityksen mukaan siviilipalvelusvelvolliset tulitaisiin sijoittamaan avustaviin tehtäviin. Näin ollen poikkeusolojen aikaisia tehtäviä suunniteltaessa ja siviilipalvelusvelvollisia koulutettaessa lähtökohtana ei ole se, että siviilipalvelusvelvollisia sijoitettaisiin asiantuntijatehtäviin. On kuitenkin ajateltavissa, että avustavia tehtäviä olisi todennäköisesti löydettävissä hallinnonalasta riippumatta. Siviilipalvelusvelvollisille sopivien poikkeusolojen aikaisten tehtävien kartoittaminen edellyttää kuitenkin yhteistyötä eri viranomaisten välillä. Lisäksi koulutusjakson sisällön ja työpalvelun kytkennässä tulisi painottaa jo olemassa olevan palveluspaikkatarjonnan tarpeita ja kehittää yhdessä alan asiantuntijoiden kanssa koulutusta, joka tukee palvelusta palveluspaikkoina hyvin edustetuilla opetus-, sosiaali- ja terveydenhuoltoaloilla.

Edellä todetusta huolimatta työryhmä katsoo, että kaikkien siviilipalvelusvelvollisten osalta ei välttämättä voida muodostaa suoranaista kytköstä koulutusjakson ja työpalvelun välille eikä se aina ole tarkoituksenmukaistakaan. Näin ollen palveluspaikoiksi tarvitaan jatkossakin myös muilla aloilla toimivia palveluspaikkoja.

- Siviilipalveluskeskuksen ja palveluspaikkojen välille voitaisiin perustaa vapaamuotoinen yhteistyöforum, jonka tarkoituksena olisi osallistua koulutuksen sisällön kehittämiseen

Peruskoulutusjakson ja työpalvelujakson toteuttamisesta vastaavat siviilipalveluskeskus ja palveluspaikat, joiden välillä tehdään monipuolista yhteistyötä lähinnä yksittäisen siviilipalvelusvelvollisen palvelusta koskevissa asioissa. Peruskoulutusjakson ja työpalvelun tiiviimmän kytkennän myötä voitaisiin perustaa vapaamuotoinen yhteistyöforum, jonka tarkoituksena olisi toimia yhteistyöelimenä siviilipalveluskeskuksen, palveluspaikkojen ja muiden siviilipalvelukseen liittyvien toimijoiden välillä. Käytännössä yhteistyöforumissa olisi mahdollista käsitellä siviilipalveluksen koulutuksen kehittämiseen liittyviä ajankohtaisia asioita, kehittämistarpeita sekä toimia tiedonvälityskanavana suhteessa siviilipalvelusasiain neuvottelukuntaan, joka toimii työministeriön alaisuudessa siviilipalvelusta kehittäjänä toimielimenä. Yhteistyöforumissa olisi mahdollista kuulla asiantuntijoita ja tehdä koulutuksen kehittämiseen tähtäviä aloitteita.

- Siviilipalveluksen suorittamiseen ja sen järjestämiseen liittyviä palveluskokemuksia voitaisiin kartoittaa palveluksen päättyessä toteutettavalla seurantamenettelyllä

Siviilipalvelus on sisällöltään kaksiosainen ja siviilipalvelusvelvollinen suorittaa palvelusvelvollisuuttaan kahdessa eri paikassa. Peruskoulutusjakson päätyttyä siviilipalvelusvelvollinen suorittaa palvelustaan usein palvelupaikassa, joissa ei ole muita palvelusvelvollisia. Siviilipalvelusvelvollisen työtehtävät ovat normaaleja työtehtäviä ja käytännössä siviilipalvelusvelvollinen vastaa palvelupaikan näkökulmasta määräaikaista työntekijää.

Siviilipalvelusvelvollinen päättää siviilipalveluksensa palvelupaikassa, josta hänet kotiutetaan. Käytännössä siviilipalvelusvelvollisilla ei ole ollut mahdollisuutta käydä läpi palveluskokemustaan ja antaa siitä palautetta, koska tämän kaltaista yhtenäistä palautteen antomahdollisuutta ei ole järjestetty. Yksittäisen siviilipalvelusvelvollisen palveluksenjälkeistä elämäntilannetta ei myöskään ole kartoitettu.

Työryhmä esittää, että siviilipalvelusvelvollisten palveluskokemuksiin ja palveluksen jälkeiseen elämäntilanteeseen kiinnitettäisiin jatkossa enemmän huomiota toteuttamalla koordinoitu palveluskokemuskartoitus, joka olisi järjestettävissä palveluksen päättyessä esimerkiksi palveluskokemuskyselyllä. Siviilipalvelusvelvollisella tulisi myös tarvittaessa olla palveluksen aikana mahdollisuus keskustella elämäntilanteestaan siviilipalveluskeskuksen sosiaaliterapeuttin kanssa. Edellä todetulla seurannalla voisi mahdollisesti ehkäistä syrjäytymisvaarassa olevien palvelusvelvollisten syrjäytymistä ja antaa ohjausta tilanteessa, jossa palvelusvelvollisen palveluksen jälkeinen elämäntilanne on epäselvä esimerkiksi työttömyyden tai opiskelupaikan puuttumisen vuoksi. Kyselyn avulla olisi myös mahdollista kiinnittää huomiota palveluksen aikana ilmenneisiin epäkohtiin, jolloin palveluksen suorittamista kyseisessä palvelupaikassa voitaisiin kehittää.

Siviilipalvelusvelvollisen ohella kysely voitaisiin suunnata myös palveluspaikoille. Näin kummankin palvelusosapuolen kokemuksista saataisiin kokonaisvaltaista tietoa, jota olisi mahdollista hyödyntää kehittämistarkoituksessa laajemminkin.

Työryhmä esittää harkittavaksi myös siviilipalvelusvelvollisille tarkoitetun kotiuttamistilaisuuden järjestämistä. Palveluksensa päättävät siviilipalvelusvelvolliset kutsuttaisiin yhteiseen tilaisuuteen Lapinjärven koulutuskeskukseen. Tilaisuuden tarkoituksena olisi käydä läpi siviilipalvelusvelvollisten palveluskokemuksia ja antaa asiantuntevaa ohjausta palveluksen jälkeisen arjen kohtaamiseen liittyen.

- Siviilipalvelusvelvolliselle annettavaan palvelustodistukseen voitaisiin merkitä tieto suoritettujen peruskoulutusjakson suuntautumisvaihtoehdosta

Siviilipalvelusvelvollisille annetaan palveluksen päätyttyä palvelustodistus. Peruskoulutusjakson sisällön uudistuessa siviilipalvelusvelvollinen tulisi saamaan erityisteemaan liittyvän koulutuksen, josta saatua osaamista voisi mahdollisesti hyödyntää myös myöhemmin opiskelussa ja työelämässä. Peruskoulutusjakson aikana suoritettu suuntautumisvaihtoon tulisi ilmetä myös siviilipalvelusvelvolliselle annettavasta palvelustodistuksesta, jossa suoritettujen suuntautumisvaihtoehtojen sisältö esiteltäisiin lyhyesti. Tämä voisi lisätä siviilipalvelusvelvollisen saaman koulutuksen merkitystä ja arvostusta niin siviilipalvelusvelvollisen kuin yhteiskunnankin näkökulmasta.

6. TYÖRYHMÄN ESITYKSEN VAIKUTUKSET

Taloudelliset vaikutukset

Työryhmän esityksen taloudelliset vaikutukset on otettu huomioon hallituksen esityksessä siviilipalveluslaiksi. Koulutusjakson sisällön uudistaminen edellyttää siviilipalveluskeskuksen henkilöstön lisäkouluttamista ja mahdollisesti myös ulkopuolisen koulutustarjonnan käyttämistä tai henkilöstökrytointia. Koulutusjakson sisällön uudistaminen aiheuttaisi lisäkustannuksia valtiolle noin 200 000 euroa vuodessa. Kustannukset on laskettu oletuksella, että koulutettavia siviilipalvelusvelvollisia olisi 1 600 vuodessa. Kyseinen menoerä on otettu huomioon siviilipalvelukseen määrättyssä arviomäärärahasa vuodesta 2008 lukien.

Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Hallituksen esityksen mukaan pelastuslain mukaisten pelastusviranomaisten ja pelastustoimintaan ja väestönsuojeluun osallistuvien eri viranomaisten osalta lakiehdotus toisi liiketarkallepanotilanteessa käyttöön huomattavan potentiaalisenavustaviin tehtäviin kykenevän henkilöryhmän, joka voitaisiin nopeasti harjoituttaa ja määrätä siviililuonteisiin kriisitehtäviin. Siviilipalvelusvelvollisia olisi jatkossa mahdollista määrätä myös palveluksensa aikana äkillisiin, yhteiskunnan toiminnan kannalta tärkeisiin siviililuonteisiin kriisitehtäviin, esimerkiksi tulvan tai metsäpalon avustaviin torjuntatehtäviin. Siviilipalvelukseen sisältyvän koulutusjakson uudistuessa yhteistyö pelastustoimintaan ja väestönsuojeluun osallistuvien viranomaisten kanssa korostuu ja lisääntyy.

Yhteiskunnalliset vaikutukset

Niin normaalioloissa kuin erityistilanteissa tarvittavien valmiuksien sisällyttäminen koulutusjaksoon monipuolistaisi nykyistä teoriapainotteista koulutusjaksoa ja toisi siviilipalvelukseen konkreettista vaikuttavuutta ja tuloksia. Kaikkien siviilipalvelusvelvollisten käymä käytännön valmiuksia kohottava peruskoulutus parantaisi yhteiskunnan toimintavalmiutta sekä siviilioloissa että kriisitilanteissa. Koulutuksella voitaisiin jatkossakin omalta osaltaan tukea yhteiskunnan suvaitsevaisuutta, opettaa nuorille miehille väkivallattomia konfliktiratkaisumalleja ja herättää heidän mielenkiintoaan yhteiskunnallisiin kysymyksiin.

SIVIILIPALVELUKSEN PERUSKOULUTUSJAKSO

1. YLEISTÄ

Siviilipalvelukseen kuuluu peruskoulutusjakso, yhteiskunnalle hyödyllinen siviililuontoinen työpalvelu, ylimääräinen palvelu ja liikekannallepanon aikainen palvelu (Ehdotetun siviilipalveluslain 2 §). Siviilipalvelukseen kuuluva peruskoulutusjakso suoritetaan siviilipalveluskeskuksena toimivassa Lapinjärven koulutuskeskuksessa ja sen suorittavat kaikki siviilipalvelusvelvolliset palveluksen alussa. Ehdotetun siviilipalveluslain mukaan peruskoulutusjakson tarkoituksena on tukea yleisiä kansalaisvalmiuksia, antaa väestönsuojeluun ja pelastustoimintaan liittyviä yleisiä valmiuksia sekä antaa perusteet työpalvelun suorittamiselle.

Siviilipalvelusaika on 362 vuorokautta muodostuen noin kuukauden mittaisesta peruskoulutusjaksosta ja 11 kuukauden työpalvelusta.

Siviilipalvelukseen hakeutuu vuosittain noin 2 500 asevelvollista. Vuosittain koulutettavien siviilipalvelusvelvollisten määrä on noin 1 500 – 1 600. Koulutus toteutetaan kahdessatoista koulutuserässä.

Tämän opetussuunnitelman valmistelutyöstä on vastannut työministeriön asettama työryhmä.

2. PERUSKOULUTUKSEN TAVOITE

Peruskoulutusjakson sisällössä tulee ottaa huomioon ehdotetun siviilipalveluslain ja yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen strategian asettamat vaatimukset. Peruskoulutusjakson tavoitteena on lisätä siviilipalvelusvelvollisten yleisiä kansalaisvalmiuksia, antaa väestön suojeluun ja pelastustoimintaan liittyviä yleisiä valmiuksia sekä antaa perusteet työpalvelun suorittamiselle. Koulutusjakso sisällön tulee olla yleishyödyllinen siten, että se antaa siviilipalvelusvelvolliselle edellytykset toimia erilaisissa avustavissa tehtävissä niin normaaliaikana kuin erityistilanteissa. Siviilipalveluksen aikana siviilipalvelusvelvollisella on mahdollisuus hankkia myös työelämässä myöhemminkin tarvittavia tietoja ja taitoja.

3. PERUSKOULUTUSJAKSON RAKENNE

Peruskoulutusjakson pituus on 28 vuorokautta. Työaika koulutusjaksolla on 36 oppituntia, koko koulutusjaksolla opetustuntien määrä on 144 oppituntia. Opetus voidaan toteuttaa päivä- tai iltaopetuksena. Neljästä koulutusjakson viikosta ensimmäinen viikko on kaikille

siviilipalvelusvelvollisille samansisältöinen. Tämän jälkeen opetus eriytyy opetussuunnitelman mukaisesti.

4. KOULUTUSJAKSON SISÄLTÖ

Kaikille yhteiset opetusteemat

Tavoite:

Kaikille yhteisten teemojen tavoitteena on luoda perusta siviilipalveluksen suorittamiselle. Siviilipalvelusvelvollinen tuntee siviilipalveluslainsäädännön ja tietää siviilipalvelusvelvollisen oikeudet ja velvollisuudet. Hänellä on yleisnäkemyks yleisen asevelvollisuuden, siviilipalveluksen ja aseistakieltäytymisen historiasta. Hän tiedostaa työturvallisuuden ja työelämän pelisääntöjen merkityksen ja osaa ottaa työpalveluksensa aikana huomioon työturvallisuuteen vaikuttavat tekijät. Siviilipalvelusvelvollinen hallitsee arjen turvallisuuden perustaidot ja hänellä on EA-1 tasoa vastaavat ensiaputaidot. Kaikille yhteisten aiheiden yhteenlaskettu oppituntimäärä on 88 oppituntia.

Opetuskokonaisuudet:

Tutustuminen siviilipalveluskeskukseen ja koulutusjaksoon liittyvät infotilaisuudet

12 oppituntia

- johtajan tunti
- koulutusjakson esittely
- terveydenhoitajan info
- ruokalainfo
- huoltoinfo
- vastaanoton toiminta ja lomakeinfo
- tutustuminen koulutuskeskuksen tiloihin ja alueeseen
- ryhmiin jako ja omaan ryhmään tutustuminen

Siviilipalveluslaki ja -asetus

8 oppituntia

- siviilipalveluslain ja -asetuksen sisältö
- siviilipalvelusviranomaiset ja näiden tehtävät
- siviilipalvelusvelvollisuuden alkaminen ja siviilipalveluspaikan määräytyminen
- siviilipalvelushakemuksen käsittely erityisoloissa
- palveluskelpoisuus, vapauttaminen ja lykkäys siviilipalveluksen suorittamisesta
- siviilipalveluksen suorittaminen ja siviilipalveluksen päätyminen
- siviilipalvelusvelvollisen ylläpito ja etuudet
- ylimääräinen palvelus ja palvelus liikekannallepanon aikana
- palvelusrikkomukset ja kurinpito
- siviilipalvelusvelvollisuuden rikkominen
- rekisterit ja tietosuojat
- muutoksenhaku

Yleisen asevelvollisuuden historia

4 oppituntia

- Suomen maanpuolustus historiassa ja nykypäivänä
- miten siviilipalveluslaki on kehittynyt nykyiseen muotoonsa
- aseistakieltäytymisen historia
- yleinen asevelvollisuus muissa maissa

Ensiapu 1

16 oppituntia

- hätäpuhelu
- tapaturmat
- elvytys
- tajuttoman ensiapu
- vieras esine hengitysteissä
- sairauskohtaukset: diabetes, rintakipu, aivo-oireet, kouristus, hengitysvaikeus
- verenvuoto ja sokki
- haavat
- murtumat ja nivelvammat
- palovammat
- myrkytykset
- henkinen selviytyminen

Liikunta ja terveystieteet

12 oppituntia

- terveelliset elämäntavat
- riippuvuudet (huumeet, alkoholi, lääkkeet)
- liikunnan merkitys yleiskuntoa ja terveyttä ylläpitävänä tekijänä

Suvaitsevaisuus

4 oppituntia

- miksi erilaisuus pelottaa
- eri uskontojen ja kulttuurien rauhanomainen rinnakkaiselo
- vieraspelko, syrjintä, rasismi
- pakolaisuus

Liikenneturvallisuus

2 oppituntia

- suomalainen liikenteen turvavisio
- turvallinen liikennekäyttäytyminen
- asenteet liikenteessä

Arjen turvallisuus, tapaturmien ehkäiseminen

6 oppituntia

- asenteet ja turvallisuus
- paloturvallisuus, alkusammutus
- kodin turvallisuus
- yleinen hätämerkki
- toimiminen hätätilanteissa
- hätäilmoituksen tekeminen
- yksilön käyttäytyminen hätätilanteissa

Työturvallisuus ja työelämän pelisäännöt

8 oppituntia

- työturvallisuus työpaikoilla, tavoitteena 0-tapaturmaa
- työturvallisuuslaki
- vaaratekijät
- työhyvinvointi: henkinen ja fyysinen kuormittuminen, työyhteisön ilmapiiri, työstressi
- työpaikkakiusaaminen ja sen ehkäiseminen
- tasa-arvo työelämässä

*Tehostettu palveluspaikan hakeminen
(palveluspaikattomille)*

16 oppituntia

- palveluspaikan hakeminen
- cv:n laatiminen, omien vahvuuksien tunnistaminen
- yhteydenotot potentiaalsiin palveluspaikkoihin
- haastatteluun valmistautuminen
- palveluspaikan hakusuunnitelman laatiminen ohjatusti

Suuntautumisvaihtoehto 1: Pelastustoimi ja väestönsuojelu

Pelastustoimen ja väestönsuojelun suuntautumisvaihtoehdon tavoitteena on valmentaa siviilipalvelusvelvollisia toimimaan pelastustoiminaan ja väestönsuojeluun liittyvissä avustavissa tehtävissä sekä lisätä valmiuksia toimia tapaturmia ehkäisevästi. Siviilipalvelusvelvollinen tuntee suurten yleisötilaisuuksien turvallisuuteen vaikuttavat tekijät ja kykenee tarvittaessa osallistumaan aktiivisesti tilaisuuksien turvallisuuden suunnitteluun ja toteutukseen. Opetuskokonaisuuden jälkeen siviilipalvelusvelvollinen ymmärtää arjen turvallisuuden merkityksen ja osaa toimia itse turvallisuuskohdat huomioon ottaen. Suuntautumisvaihtoehdon kokonaistuntimäärä on 56 opetustuntia.

Paloturvallisuus ja alkusammutus

16 opetustuntia

- paloriskien tunnistaminen
- paloturvallinen ympäristö
- poistuminen palavasta rakennuksesta
- sammutusvälineet ja alkusammutus
- yhteistyö paloviranomaisten kanssa
- käytännön harjoitukset

Varautuminen ja väestönsuojelu

4 opetustuntia

- väestönsuojeluun varautuminen
- poikkeusoloihin varautuminen
- viranomaisten rooli ja tehtävät, taustalla vaikuttava lainsäädäntö
- evakuointi

*Hätätilanteissa toimiminen**12 opetustuntia*

- hätätilanteissa toimiminen: liikenneonnettomuus, tulipalo, luonnononnettomuus
- tieliikenneopastaminen hätätilanteissa
- ihmisten pelastaminen
- eläinten pelastaminen
- Vapaaehtoiseen pelastuspalveluun tutustuminen

*Suurten yleisötilaisuuksien turvallisuus**20 opetustuntia*

- vastuu turvallisuudesta
- lupamenettely ja viranomaisyhteistyö
- pelastussuunnitelma
- tapahtuma-alueen turvallisuus
- yleisötilaisuus käyttötarkoituksesta poikkeavassa sisätilassa
- vaaralliset aineet ja erikoistehosteet
- viestiliikenne
- varautuminen onnettomuuksiin
- toiminta onnettomuustilanteissa
- tilapäismajoituksen organisoiminen
- harjoitustehtävät

*Henkinen ensiapu**4 opetustuntia*

- mitä henkinen ensiapu on
- sokkivaihe, reaktiovaihe, korjaamisvaihe, uudelleen suuntautumisen vaihe
- traumaattisen kriisin erityispiirteet
- kriisireaktiot
- henkinen ensiapu käytännössä

Suuntautumisvaihtoehto 2: Ympäristön ja kulttuuriomaisuuden suojeleminen

Ympäristön ja kulttuuriomaisuuden suojeleminen suuntautumisvaihtoehtona on valmentaa siviilipalvelusvelvollisia toimimaan erilaisissa avustavissa tehtävissä ympäristöonnettomuuksissa ja kulttuuriomaisuuden suojelemaan liittyvissä tehtävissä. Opetuskokonaisuuden jälkeen siviilipalvelusvelvollinen ymmärtää luonnon monimuotoisuuden merkityksen ja tuntee keinoja luonnon suojelemiseksi. Hänellä on valmiudet toimia öljyntorjuntatehtävissä ja hoitaa öljyntyneitä lintuja. Siviilipalvelusvelvollinen ymmärtää maamme kulttuuriomaisuuden merkityksen ja hänellä on valmiuksia toimia kulttuuriomaisuuden suojelemaan liittyvissä avustavissa tehtävissä. Suuntautumisvaihtoehtona kokonaistuntimäärä on 56 opetustuntia.

*Ympäristökasvatus**8 opetustuntia*

- luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen
- ympäristöuhat
- ilmaston muutos ja sen torjuminen
- luonnon suojeleminen

*Öllyntorjunta**16 opetustuntia*

- öljykuljetukset ja öljyonnettomuuden uhka Itämerellä
- öljyntorjunnan viranomaiset ja vastuunjako
- WWF:n vapaaehtoiset öljyntorjuntajoukot
- Siviilipalvelusvelvollisten rooli öljyntorjunnassa
- öljyonnettomuuden jälkitilanne
- karttajarjoitukset
- ryhmänjohtajana toimiminen
- tutustuminen öljyntorjuntakalustoon ja pelastusviranomaisen toimintaan
- käytännön harjoitukset

*Öllyntyneiden lintujen käsittely ja hoito**8 opetustuntia*

- lintujen pelastaminen öljyonnettomuudessa
- lintujen puhdistusyksikkö, logistiikka ja pelastusviranomaisen rooli
- lintujen hoitoprosessi pyydystämisestä vapauttamiseen
- käytännön harjoitukset

*Kulttuuriomaisuuden suojele**16 opetustuntia*

- suomen kulttuuriomaisuus, mistä se muodostuu
- Haagin yleissopimus
- eri toimijat kulttuuriomaisuuden suojele
- kulttuuriomaisuuteen kohdistuvat normaali- ja poikkeusolojen uhat sekä niihin varautuminen
- kansakunnan kulttuuri-identiteetin vahvistaminen
- kulttuuriomaisuuden suojele

*Luonnonkatastrofit ihmiskunnan uhkana**8 opetustuntia*

- riskien maantiede, hazardimaantiede
- luonnononnettomuudet, ihmiskunnan onnettomuudet, ympäristöonnettomuudet
- riskien tunnistaminen ja todennäköisyyden arviointi
- riskien analysointi ja tulkinta
- onko luonnonkatastrofeihin mahdollista varautua
- toiminta katastrofitilanteessa
- tulvantorjunta case-kuvauksena

Suuntautumisvaihtoehto 3: Yleissivistys ja kansalaisvalmiudet

Yleissivistyksen ja kansalaisvalmiuksien suuntautumisvaihtoehdon tavoitteena on tukea siviilipalvelusvelvollisten henkistä kasvua vastuuntuntoisiksi kansalaisiksi. Opetuskokonaisuuden jälkeen siviilipalvelusvelvollisen mielenkiinto yhteiskunnallisiin asioihin on herännyt. Siviilipalvelusvelvollinen ymmärtää historiallisen jatkuvuuden merkityksen. Hän oppii kunnioittamaan ihmisoikeuksia ja demokratiaa, toisia ihmisiä ja omaisuutta. Siviilipalvelusvelvollinen oppii vastuulliseksi ja aktiiviseksi kansalaiseksi. Opintojakson aikana pyritään syrjäytymisvaarassa olevien siviilipalvelusvelvollisten syrjäytymisen ennaltaehkäise-

miseen ja aktivointiin oman elämän haltuun otossa. Suuntautumisvaihtoehdon opetustuntien määrä on 56 opetustuntia.

Suomen historia ja yhteiskunta

8 opetustuntia

- Suomen lähihistoria
- sodat ja niiden vaikutukset
- poliittinen järjestelmä ja sen kehittyminen
- Suomi tänään

Ihmisoikeudet

4 opetustuntia

- YK ja ihmisoikeuksien julistus
- kansainväliset sopimukset
- ihmisvelvollisuudet
- ihmisoikeudet: universaaleja vai kulttuurisidonnaisia

Väkivallaton konfliktinratkaisu

4 opetustuntia

- mitä on väkivallaton konfliktinratkaisu
- historialliset esimerkit
- avoimuus, omalla nimellä esiintyminen, ehdoton väkivallattomuus, toisen omaisuuden kunnioittaminen jne.

Kehitysmaatieto

4 opetustuntia

- mitä on kehitys/edistys
- mihin perustuu jako kehitysmaihin ja kehittyneisiin maihin
- Suomi ja kehitysyhteistyö

Ympäristökasvatus

4 opetustuntia

- luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen
- ympäristöuhat
- ilmaston muutos ja sen torjuminen
- luonnon suojeleminen

Elämäntaito

16 opetustuntia

- oman elämän hallinta
- onnellisuus
- elämänlaatu
- itsetunto ja ihmisenä kasvaminen
- kuluttajakäyttäytyminen
- sosiaaliturva Suomessa

*Miehisyyden myytit**4 opetustuntia*

- miehisyyden kuva
- miten miehisyys ja väkivalta liittyvät yhteen
- perheväkivalta, sen syyt ja mahdollisuudet ehkäistä sitä

*Tietojenkäsittelyn perusteet**12 opetustuntia*

- tietokoneen käyttö
- toimisto-ohjelmat
- sähköposti
- tiedonhankinta

5. SOVELLETTAVAT OPETUSMENETELMÄT

Siviilipalveluksen koulutusjaksolla käytetään monipuolisesti aikuisopetukseen soveltuvia opetusmenetelmiä. Opetusmenetelminä voisivat olla:

- alustukset ja luennot
- vuorovaikutteiset oppimistilanteet
- case-kuvaukset
- ongelmanratkaisutehtävät
- projektitehtävät
- pari- tai ryhmätyöskentely
- käytännön harjoitukset
- tutustumiskäynnit
- yksilöohjaus

Koulutuksessa käytettävä materiaali valmistetaan teemakohtaisesti kouluttajien toimesta.